

- В.М. Владіміров. – К.: Генеза, 2011. – 336 с.: іл.
3. Геометрія: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл.: академічний рівень / М.І.Бурда, Н.А. Тарасенкова. – К.: Зодіак-ЕКО, 2010. – 241 с., : іл.
 4. Геометрія: підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл.: академічний рівень / М.І.Бурда, Н.А. Тарасенкова. – К.: Зодіак-ЕКО, 2010. – 176 с., : іл.
 5. Грод І.М. Дидактичний потенціал мережі Інтернет в контексті сучасної освітньої парадигми// Грод І.М., Шевчик Л.О., матеріали VII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Сучасний рух науки», Дніпро, 2019 р.
 6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tuchunska.at.ua/index/metodichnij_posibnik/0-6
 7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/cilindrkonus/home/rozrobki-urokiv/urok-3-vpisani-ta-opisani-prizmi-ta-cilindri>
 8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://shkolnik.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=258&Itemid=313
 9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=math_mechanics&id=310
 10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D0%B8%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B4%D1%80>
 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%83%D1%81>
 12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slideshare.net/Pinhyk/ss-14786563>
 13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rossolova.blogspot.com/>
 14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mnogograins.narod.ru/index.html>
 15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://limiho.blogspot.com/>
 16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.krugosvet.ru/enc/nauka_i_tehnika/matematika/MNOGOGRANNIK.html
 17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novostey.com/science/news583113.html>
 18. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://scientificrussia.ru/interesting/new-class-of-polyhedra-discovered>

УДК 82.094

Ткемаладзе Зоя Павлівна*Харківська гуманітарно-педагогічна академія***АРТ-ПЕДАГОГІКА В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ**

У статті розкривається специфіка арт-педагогіки, її особливості в структурі сучасної освіти. Відзначається її зв'язок з традиційними принципами педагогічної діяльності.

Ключові слова: педагогіка, арт-педагогіка, арт-терапія, освіта.

Про естетичний і духовно-моральний вплив різних видів мистецтва на розум, волю і почуття глядачів і слухачів з давніх часів говорили не тільки самі діячі мистецтва, а й педагоги, які бачили в мистецтві величезні пізнавальні і виховні можливості. Стародавні жителі нашої планети були переконані в дієвості створюваних людиною скельних зображень, ритуальних пісень і обрядових танців як щось самоочевидне. Так легенда про Орфея приписує йому винахід музики і віршування, і він міг своїм співом схилити гілки дерев, зрушувати каміння і приборкувати диких звірів. Світ художніх образів, на переконання античних мислителів і художників, ставав обов'язковою частиною життя кожної людини.

Давньогрецькі філософи високо цінували роль мистецтва в житті суспільства і окремої людини. Так, Платон (428-327 рр. до н.е.) вважав, що мистецтво може виправляти недоліки виховання у людей, хоча і до кінця життя не подолав свого скептицизму по відношенню до пізнавальних можливостей мистецтва. На противагу йому Аристотель (384-322 рр. до н.е.), розглядаючи людину як істоту, вже від природи призначену до соціального життя, вважав, що вона може розвиватися тільки в гуртожитку. А оскільки мистецтво, з його точки зору, здатне до глибокого пізнання дійсності, вважав, що мистецтво має здатність надавати на людину моральний і естетичний вплив, формуючи тим самим характер його почуттів. Більш того, сила мистецтва - в узагальненні, і «завдання поета говорити не про дійсно те, що трапилося, але і про те, що могло б трапитися, отже, про можливе за ймовірністю або за потребою» [1]. Тобто, кажучи сучасною мовою, Аристотель розглядав здатність мистецтва моделювати життя. Тому мистецтво він відносить не просто до діяльності, а до творчості: воно відтворює світ «шляхом переоформлення». «Воно формує, - вважають і сучасні вчені, - часом несвідомо, неусвідомлено, саму систему людських установ, дія яких проявиться рано чи пізно і часто непередбачено, а не просто має на меті спонукати людину до того чи іншого конкретного вчинку» [1].

Погляди античних філософів і засновників естетики як науки про прекрасне розділяли і Майстри Відродження і європейського Ренесансу XVIII століття.

Художньо-естетичні досягнення європейського мистецтва, впливали на розвиток світового мистецтва XVIII-XIX століть в галузі архітектури, живопису, театру, музики, дворянського побуту та інших сторін життєдіяльності суспільства і творчої діяльності майстрів культури і мистецтва. Але слід пам'ятати, що культура завжди має на увазі збереження попереднього національного досвіду, завжди пов'язана з історією, завжди передбачає безперервність морального, інтелектуального, духовного життя людини, суспільства і людства.

Наприклад, Л. М. Толстой, визначаючи соціальне і естетичне значення мистецтва, на противагу деяким європейським мистецтвознавцям, наполягав, що для точного визначення мистецтва, «треба перш за все перестати дивитися на нього як на засіб насолоди, а розглядати мистецтво, як одна з умов людського життя» [1]. Ця точка зору великого художника слова відповідає традиціям вітчизняної і зарубіжної гуманістичної думки про потребу людини в мистецтві і культурі як джерелі гуманності і творчого розвитку особистості.

Краса врятує світ. Людина знаходить і приймає красу без всяких умов і можливо в цьому і полягає таємниця художньої творчості, що образ краси, створений ним, стає зразу кумиром без всяких умов. Потреба краси і творчості нерозлучна з людиною, і без неї людина, можливо, і не захотіла би жити на світі.

Сучасні проблеми освіти активізують дослідні пошуки вчених різних галузей науки з метою інтеграції шкільних освітніх дисциплін з творами вітчизняної культури і мистецтва, щоб здолати традиційний раціоналістичний підхід до навчання і розвитку учнів на шкоду всебічного їх розвитку. До вирішення цієї проблеми звертались представники шкільної педагогіки та методики і вітчизняні майстри культури. Всіх їх об'єднує глибока переконаність у тому, що виховний вплив мистецтва виражається в благотворному впливі на внутрішній світ особистості і особливо - на моральну і естетичну сфери. Так зародилося особливе направлення в педагогіці другої половини ХХ ст. - педагогіка мистецтва, яка дала життя таким видам творчої діяльності вчителів та учнів, як музейна педагогіка, музична педагогіка, театральна педагогіка, етно-культурна педагогіка, школа діалогу культур і інші направлення у вітчизняній освіті, які отримали визнання педагогічної громадськості та батьків і отримала назву творча педагогіка.

Мистецтво, всебічно впливаючи на людину, «олюднюючи» його, збагачуючи і розширюючи естетичний світ учнів різними видами мистецтв, на практиці здійснює пророцтво що краса врятує світ.

Педагогічне рішення взаємозв'язку уроків української мови, розвитку мовлення і літератури з мальовничим творчістю дозволяють активізувати пізнавальні інтереси учнів до вивчення рідної мови; розвинути потребу у вивченні творів культури і мистецтва при вивченні рідної мови і словесності; подолати страх перед публічним виступом, що сприяло більш успішному вдосконаленню комунікативних здібностей учнів, особливо у дітей з відставанням в мовному розвитку.

В процесі реалізації в практиці шкіл різного типу подібних програм була виявлена така найважливіша особливість мистецтва, як його перетворююча функція, яка позитивно впливає на інтелектуальну, психофізіологічну, моральну, емоційну і вольову сфери дітей та їх розвиток і сприяє формуванню ідентифікації зі своїм народом і з його історією і культурою, з їх нетлінними цінностями. Саме цим можна пояснити інтенсивний розвиток арт-педагогіки - нового науково-практичного спрямування в педагогіці початку ХХІ ст., що вивчає закономірності, принципи і способи залучення творів мистецтва до вирішення багатьох педагогічних і методичних завдань.

Слід виділити три основні напрями в арт-педагогічній діяльності (А-ПД):

1. А-ПД може «бути рівноправним джерелом навчальної інформації, своєобразним «голосом» в навчальному діалозі, що розповідає про душевні переживання іншої людини», «створювати поле найрізноманітніших асоціацій, відчуття, думок»;

2. А-ПД оптимізує умови педагогічної взаємодії, підсилює довільну і мимовільну увагу до творів мистецтва, попереджає перевтому, без напруги перемикає з одного виду роботи на інший; полегшує розуміння і запам'ятовування навчально-виховного матеріалу «за рахунок перекодування інформації логічно-вербальної на емоційно-образної модальності», забезпечуючи мотиваційну, емоційну і комунікативну готовність до сприйняття навчально-виховного матеріалу;

3. «Арт-педагогічні засоби можуть стати в освітньому процесі джерелом неявної діагностики» психічного стану учнів і їх творчих здібностей [2].

Але слід зазначити, що на розвиток арт-педагогіки і її дидактичні функції вплинула арт-терапія як вид психотерапії та психологічної корекції, заснованої на мистецтві і творчості. Але в той же час слід сказати що педагогіка не може ви-конувати не властиві їй функції, властиві медицині, психотерапії, психології хоча художня творчість часто дає і терапевтичний результат.

У арт-терапії багатовікова історія. Її засновником вважається французький мислитель ХVІІІ століття Жан-Жак Руссо. Він один з перших помітив: щоб зрозуміти дитину, треба поспостерігати за його грою. Але гру як метод психотерапії почали застосовувати лише в 20-і роки ХХ століття психоаналітики Мелані Кляйн і Анна Фрейд, дочка Зігмунда Фрейда. Спостерігаючи за дитячими іграми, вони помітили, що «в грі дитина не тільки висловлює свої переживання. Гра виявилася однією з форм самотерапії, за допомогою якої малюк може відтворити, наприклад, якусь конфліктну ситуацію і саме в грі знайти спосіб «відреагувати» на неї» [2]. У 30-ті роки ХХ століття Фредерік Аллен розширив можливості арт-терапії: в своїх дослідженнях він зробив акцент на довірливих і теплих відносинах між психотерапевтом і дитиною, підкресливши, що до дитини необхідно ставитися як до особистості. Його терапія так і називалася – «терапія відносин».

Вітчизняні психологи теж використовують арт-терапію і розробляють оригінальні методики. В результаті багаторічних досліджень зарубіжних і вітчизняних психотерапевтів були виявлені наступні арт-терапевтичні засоби для впливу на дітей: ізотерапія, кольоротерапія, пісочна терапія, фототерапія, ігротерапія, танцювально-рухова терапія, музикотерапія, вокалотерапія, казкотерапія, куклотерапія.

В арт-педагогіці активно використовуються живопис, фотографії, дидактичні ігри, музика і в меншій мірі танці. Природно, що мета і завдання арт-педагогіки принципово відрізняються від мети і завдань арт-терапії.

Основна мета арт-терапії – корекція психоемоційного стану людини, що зазнає труднощі емоційного розвитку в результаті стресу, що незадоволення сімейними відносинами, переживання емоційного відторгнення іншими людьми та ін. чинників, що призводить дітей до депресії, емоційної нестійкості, імпульсивності емоційних реакцій, почуття самотності, між-особистісних конфліктів, низькою самооцінці та інших станів.

Мета арт-педагогіки – активізація пізнавальної діяльності учнів засобами мистецтва, розвиток творчої уяви, емоційної пам'яті; гармонізація духовно-морального стану внутрішнього світу дітей і їх соціалізація; виховання самоідентифікації особистості дитини в процесі залучення до національного і світового мистецтва, розвиток любові до ціннісних сенсів мистецтва і культури, їх духовно-моральним народним традиціям, відображених у творах вітчизняного живопису, скульптури, музиці, літератури, театру, хореографії, співах, в творах матеріальної культури та інших видах народної творчості.

Безсумнівно одне: ті функції мистецтва і культури, про які було сказано вище, мають терапевтичний вплив на зростаючу особистість дитини, але виявлення особливостей впливу кожного виду і жанру мистецтва і культури на дітей з різними індивідуальними психофізичними особливостями – справа з'єднаних дослідницьких зусиль представників суміжних наук: дидактики, метаметодики (надпредметні науки про єдину методичну стратегію в навчанні, вихованні і розвитку на межпредметному рівні), педагогічної психології, психіатрії, медицини, диференційованої психології та психології мистецтва.

На сучасному етапі розвитку арт-терапії всю увагу дослідників і педагогів-вихователів зосереджено на спостереженні за цілющим впливом різних арт-терапевтичних ігор на дітей різного віку з різними відхиленнями у розвитку, особливо – дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Застосовувані арт-терапевтичні засоби – це шлях до відновлення гармонії в емоційному світі дитини, це засіб розвитку мислення і самооцінки, тобто це допомога дитині увійти безконфліктно в світ дорослих, у світ рідної природи і її відображення в рідному мистецтві, відчуті красу і гармонію творчого пізнання навколишньої дійсності. Найцінніше в арт-терапії – це розробити конструкцію діагностичних критеріїв виявлення засобами мистецтва проблем дітей дошкільного віку, що дозволяє психотерапевтам ефективно використовувати арт-терапевтичні художньо-естетичні засоби для корекції душевних травм дітей і підготовки їх до виходу в самостійне соціальне життя.

Арт-педагогіка знаходиться на початку свого шляху. Проте у неї велике майбутнє. Особливо цінний її досвід в роботі з дітьми з відхиленнями у розвитку. Але як в будь-якому дослідженні, художньо-естетичні засоби арт-терапії в соціалізації дітей-дошкільнят з відхиленнями у розвитку вимагають від досліджень:

- 1) ясного розуміння дослідницької проблеми, яку він поставив перед собою (яка тема-проблема дослідження?);
- 2) чіткої постановки мети (що дослідник хоче отримати в результаті своєї дослідницької діяльності?);
- 3) готовності дослідника до поглибленої психолого-педагогічної аналітичної діяльності дітей в умовах організованої експериментатором особисто-діяльнісного середовища для дітей засобами арт-педагогічних вправ і завдань;
- 4) класифікація художньо-естетичних арт-педагогічних вправ і завдань для дітей з відхиленнями у розвитку;
- 5) вміння вести спостереження за поведінкою дітей в різних ситуаціях арт-педагогічних ігор і фіксувати їх вплив на інтелектуальні, емоційні та вольові якості особистості дитини;
- 6) здатності до узагальнення отриманих результатів на теоретичному і практичному рівні.

Особлива роль в дослідженні названих проблем належить викладачам, аспірантам і студентам інституту мистецтв і культури. Рішення названих проблем ускладнюється тим, що використання різноманітних видів мистецтв для створення синхронної поліфонічної системи арт-педагогічних художньо-естетичних ігрових вправ для дошкільнят з відхиленням в розвитку зажадає від експериментаторів енциклопедичних знань в області не тільки мистецтва і культури, а й дидактики, психології мистецтва і методики їх інтерпретації пристосованих до поставлених перед собою дослідницьких завдань. Складність укладається ще й в тому, що, приступаючи до планування арт-педагогічної діяльності з дітьми з відхиленнями у розвитку, слід враховувати той факт, що дослідники матимуть справу з індивідуальними особливостями дітей: у одних проблеми з промовою, у інших – емоційна «скутість», у третіх – відстороненість від колективу, у деяких – агресивність поведінки та ін., зумовлене пережитими психологічними травмами або перенесеними хворобами. Основне завдання – створити довірчу комунікативну обстановку для всіх дітей, залучити їх до колективної комунікативно-пізнавальної діяльності засобами мистецтва: живопису, музики, хореографії тощо, не втрачаючи з уваги їх вплив на окремих дітей, їх індивідуальну реакцію з метою подальшої реалізації дидактичного принципу індивідуального підходу до кожної дитини з урахуванням їх відхилень від норм поведінки. Але завжди треба пам'ятати мудрі слова Ш.А. Амонашвілі: «Не нашкодь!»

Список використаних джерел

1. Мистецтво і педагогіка. З культурної спадщини ХІХ-ХХ ст. Хрестоматія / Упоряд. М.А. Верб. – 1995, 229 с.
2. Простір арт-терапії. Збірка наукових праць. Київ, 2011, 137 с.